

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım !...*

Nietzsche

Cilt VI. 15 Temmuz 1929. Sayı : 135

Mektepten çıktıktan sonra

1929 tedris senesi nihayete erdi. Birçok genç artık hayata atılacaklardır. Girecekleri cemiyet içinde çalışırken mektep sıralarında o kadar kuvvetle duymadıkları mütezat hislerle karşılaşacaklar, içlerindeki ihtiraslarla, hariçte görecekları mukavemetler arasında kendileri için açacakları bir yolda yürüyüp gideceklerdir.

Liseden çıkan gençler önlerinde «ne olmalıyım» hangi mesleğe girmeliyim?, suali karşısındadırlar. Yüksek mektepten çıkanlar ruhlarında bir an evvel bulundukları meslekte en yüksek mevkie çıkmak, en menfaatli işi bulmak ateşini taşırlar. İçlerinde cemiyet ve tabiat içindeki tezatlar karşısında bocalıyanlar da olabilir, yahut bugünün cereyanları karşısında kayıtsız, kendilerine verilecek işi makine gibi yapmağa yarayanlar da vardır. Bu gençlerin duyguları arasında dolaşınız, azçok istikbali görürsünüz.

«Ne olmalıyım, hangi mesleğe girmeliyim?» Endişesi içinde kalan lise mezunları kendileri için doğru bir yol bulmak istiyorlarsa istidatlarından başka hiçbir tesire kapılmamalıdırlar.

İstidattan maada gençler üzerine tesir yapacak binbir amil vardır. Yapamıyacağınız işlere bugün için daha kârlı olduğunu ileriye sürerek girmeği teklif edenler, istidadınız olan meslekte kuvvetli ve liyakatlı olmak için uzun çalışmak lâzım geldiğini söyleyerek sizi yese düşürenler bulunabilir; bunların hiç birine kulak asmayarak en liyakatlı olabileceğiniz mesleği tereddütsüzce tercih etmelisiniz, o mesleğin en kuvvetli adamı olmak ihtirasını daima duymalısınız. Bilinmelidir ki her meslek kuvvetli ve liyakatlı adam bekliyor. Tebellür etmiş istidadı olmayan gençlerin meslek aramalarıdır. Çok yazık ki mekteplerimizin bir kısmı gençlerde hakikî istidatların açıkça belirmesine müsaade edecek vaziyette değildir. Gençlerin çoğu en ziyade hangi yolda liyakat gösterebilecek bir haldedir, bunu bilmiyerek hayata girmektedirler.

Tabiat ve hayat çok merhametsizdir. Yapamıyacağınız işe girerseniz mütemadiyen ezilirsiniz, eğer kalbinizde yükselmek hırısı da varsa o vakit liyakattan, ehliyetten,

— Mekteplerini bitirenlere —

doğruluktan başka tariklerle ilerlemek isteyeceksiniz. İşte o zaman cemiyete muzır bir insan olursunuz.

Mektepler, talebesinin günün birinde muhtelif yollara gireceğini düşünerek onları bir kalıptan çıkmış insanlar haline getirmekten ziyade en ziyade beliren istidadının inkişafına yardım eylemeli, o yolda hakikî mürşit olmalıdır. Bunun için onlara beğendikleri işle uğraşmağa vakit bırakmak, istekleriyle kitap seçmeğe ve okumağa hevesli yapmak lâzımdır. Bunun lâzım olduğuna samimiyetle inandığımız ve yapabildiğimiz gün gençlere hakikî yardımını yapmış olacağız.

Yüksek mekteplerden çıkan gençler hayata atılıyorlar. Her şeye muhtaç bir memletin istikbalini teşkil edecekler. Onun için emel elbette şu dur: daha evvel geçenlerden fazla ehliyetli olmak... Bunun birinci şartı girdikleri meslekte daha evvel çalışanların yaptıklarını iyi bilmek, yapamadıkları noktaları iyi takdir ediliyebilmek, onların zayıfları ve kuvvetli taraflarını bulabilmek.. Böyle bir muvazane yaptıktan sonra liyakat ve kuvveti-
-Lütfen beşinci sahifeye bakınız-

İngiliz nazırının dediği gibi suh

Ö kadar yakın mı?

“... Sulh şeniyetine hiç olmazsa menfi tesirler yapmaktan sakınmalı, ve bilelim ki onun yaklaşmakta olduğu günler her halde bugünler değildir..”

Geçen hafta iktidar mevkiine gelen İşçiler Kabinesi Hariciye nazırının, gazetecilerden birine: *Milletlerin harp için sarfettikleri milyonları sulhun terakkisi yoluna akıtabilirsek bundan millet müteşekkire olacak ve biz de bu teşekküre lâyık olacağız!*, tazirindeki beyanatını okudüğüm zaman, birdenbire bütün hafızasını kaybetmiş bir adam gibi oldum ve içinde yaşadığımız bilgi ve kıymetler âleminin bir saniyede muhitimizden kaybolduklarını zannettim. Yalnız bu kaybolan âlem yerine bir başkasını göremeyince kendimi toplayarak söyledim: “Acaba bu büyük iş bir kabine veya fırka meselesi olacak kadar ne vakit ve ne çabuk kolaylaştı? Dünya bu kadar değişmiş te bizim mi haberimiz yok? Böyle olsaydı o müthiş içtimaî tazyiki duymamak kabil midir? En küçük bir zelzeleden bütün dünya haber alırken bütün insanlığı coşturacak muazzam bir içtimaî inkilâp böyle yalnız bir ağızdan mı fişkiriyor?.. Yok bunda her halde bir yanlışlık olacak. Yalnız mühim şahıs ve mevkilerden ruhlara akseden fikir ve ümitlerin tesiri yabana atılamayacağından bu beyanat vaki

olmamış dahi olsa gazetelere aksettikten sonra üzerinde bir az durmak lâzımdır zannediyorum.

Vakıa insanların şeniyet (Realité) dünyaları ötedenberi yalnız müspet bilgi âlemlerine münhasır kalmayarak bunun yanında bir de ümit, me’kûre ve iman âlemleri mevcut olmuş ve en iptidaî medeniyetlerden zamanımıza kadar gelmiş geçmiş bütün medeniyetlerde bu hal bir kanun gibi hüküm sürmüştür. İptidailerin Totem ve Tabu’ları kendileri için birer şeniyet olduğu gibi Yunanilerin esatirî, ortazamanın Allah, Oğul, Ruhkudüs, Cennet, Cehennem, Şeytan... gibi mefhumları dahi asırlarca birer şeniyet olarak yaşanılmışlardır.

Bunun için anladığımız şeniyet hududunun yalnız gördüklerimiz ve müspet bir surtte bildiğimiz bir âlemle mahdud saymadığımızdan insanların en uzak ve hatta en müsteb’at dileklerini bile vahî sayamayız. Yalnız bu dileklerin bütün beşeriyette olmasa bile hiç olmazsa bir medeniyet sahasında galeyanlı bir içtimaî kıymet halinde yaşaması lâzımdır ki buna içtimaî bir şeniyet deyebilelim ve ondan anlaşılabilir

gibi bahsetmek imkânını bulalım. Hiç şüphe yok ki zamanımızın da şeniyeti sadece ilim ve tecrübelerinden ibaret değildir. Terakki, Tekâmül, Rekabet v.s. gibi umumî inanmalar haline geçmiş şeniyet lerimiz de vardır.

Bunlar müphem ve hatta cehlimizin eğreti remizleri bile olsa biz bunların tesirleri altında yaşıyor ve bunun için onları bir şeniyet gibi hissediyoruz. Yalnız bu kadar mı? İçtimaî bütün müesseselerimizi inandığımız bu şeniyetlere göre kurup işletiyor; mâzi hal ve istikbali aynı şeniyetler zaviyesinden izah ve istifsar ediyoruz. İşte bu şeniyetler arasında Sulh, Kardeşlik, İnsaniyet gibi arzular da görülmüş değildir. Fakat bunlar henüz hiç bir din ve medeniyet tarafından ve bir Cennet, bir Cehennem ve hatta nede bir Şeytan kadar olsun içtimaî bir galeyanla yaşanmış ve yaşanabilecek şartları idrak etmiş değildir. Hakikat bu merkezde iken milletlerin harp için sarfettikleri milyonların yakında serbest kalabileceklerini işitmek kulaklara hiç te hoş ve ciddî bir ses gibi gelmiyor.

Müstemlike, manda, kapitülasyon, bir kelime ile Emperi-

XVI inci asır şazşairlerimizden:

Kul Mehmet

“... Genç yaşında öldüğü anlaşılan Mehmet Paşa, yüksek bir sınıftan yetiştiği halde şazşairleri silsilesine katılması itibarile unutulmaz bir simadır.”

alizmden vazgeçemediği için daha dün milyonlarca gençleri birbirine kırdıran bugünkü içtimâî şeniyet o büyük Sulh kahramanına nasıl gebe olabilir? İstikbalin bu mukaddes şeniyeti sulh nakaratından bıkalı çok olmuştur. Onun cidden duyulup isteneceği gün geldiği zaman biz ve bizler değil, o söyleyecek, o yapacak ve o yaptıracaktır.

Bugün ne ilmimiz, ne felsefemiz, ne din, ne siyaset, ne ahlâkımız bu işe müsait olacağı hiç benzemiyor. Bunu açıkça itiraf edelim, ve bu itiraf o büyük ümidimizi ağlatmaz, bilâkis memnun eder. Çünkü hiç olmazsa samimiyet ve ciddiyetimizi görek bizden tiksizmez ve korkarak uzaklara kaçmaz.

Müşbet ve müessir bir surette hizmet edemediğimiz sulh şeniyetine hiç olmazsa menfi tesirler yapmaktan sakınalım; ve bilelim ki onun yaklaşmakta olduğu günler her halde bu günler değildir.

Kendimizi aldatmakla onu da aldatmayız. O kendi şartlarının bizde olmadığını pekâlâ biliyor. Neremize ve neyimize baksa bunu pek güzel görüyor; ve bize bütün ciddiyet ve samimiyeti ile şunu tavsiye ediyor: “Benim de sizinle birlikte çalışmamı istiyorsanız bu günkü bütün kıymet ve itiyatlarınızdan evvelâ şüphe, sonra da bunları bir müddet inkâr ederek yenden doğmağa ve benim kıymetlerimi yaşamağı göze almağa ve dunda muvaffak oluncaya kadar cehtü sebat göstermeğe cesaret ediniz. Bu esaslı harekete başlayabilecek bir kıvama gelmeden de beni bir ağız sakızı yapmadan bir şey çıkmayacağını unutmayın!,,

Mustafa Şekip

Eski bir mecmuada, «Üveys paşazade Mehmet paşa'ya ait olduğu bilhassa kaydedilen iki manzumeye rasgelmişim. Hece vezniyle ve şazşairlerinin eserleri tarzında yazılmış olan bu manzumelerden birinin «Dügâhîhüsey-nî» makamında bestelenmiş olduğu da ayrıca zikredilmiş idi. Bestelenmiş olan manzume şudur:

Siyah ebruların duruben çatma
Gâmzen oklarını âşıkâ atma
Sana gönül verdim beni ağlatma
Benim gözüm nuru gönlüm süruru

Bir ot düşmüş dağlar gibi yanarım
Ma'zul olmuş beyler gibi dönerim
Ay efendim senin yolun önlerim
Benim gözüm nurü gönlüm süruru

Yemeden içmeden külli beriyim
Senden ayrılalı cansız diriyim
Sinem üstünde bir kuru deriyim
Benim gözüm nuru gönlüm süruru

Öğüttür verdiğim tut benim sözüm
Severim demeye tutmadı yüzüm
Ay efendim benim ay iki gözüm
Benim gözüm nuru gönlüm süruru

Her kıt'a sonunda ki mısra'ların tekerrüründen bir hâlk türküsü olduğu anlaşılan bu güzel ve samimî, manzumeyi yazan Üveys paşazade Mehmet paşa acaba kimdir? nerede ve hangi devirde yaşamıştır? yine aynı şaire ait olan diğer bir manzume, Mehmet paşanın «Kul mehmet» mahlasını kullandığını, ve «Aydın» taraflarında

oturduğunu göstermek itibarile birinci noktayı biraz aydınlatıyor. Şarap yerine «Sucu» kelimesini kullanılması gibi XVI nihayet XVIIinci asra âit lisan hususiyetini ihtiva eden bu güzel, sade bahar manzumesini de naklediyoruz:

Be yaranlar gine evvel bahardır
Bülbül intizarlık kılar durmayup
Kuşlar âhenk edup çığışup öter
Kalbin kasavetin siler durmayup

Kadir mevlâm kudretini bildirir
Daim ağlar kullarını güldürür
Menekşeler külâhını kaldırır
Yeşil çimenlerde yiler durmayup

Her ağaçlar sucu dolmuş içilmiş
Yer yüzüne abihayat saçılmış
Gök sümbül kırmızı lâle açılmış
Güller ağzın açmış güler durmayup

Misali ravzadır cenneti rıdvan
Firdevs bahçesine benzemiş cihan
Kırmızı hulleler giymiş erguvan
Selvi dalı başın salar durmayup

Bizim ellerimiz Aydın elleri
Çifte çifte bülbüllüdür dalları
Kul Meemhmet eder seher yelleri
Yârin siyah zülfün böler durmayup

Bu Mehmet Paşa'nın kim olduğunu ve ne zaman yaşadığını müverrih «Naima» Anadolu'daki Celâliler'den bahsettiği bir sırada, bir münasebetle zikrediyor. O izahata göre, Üveys Paşazade Mehmet Paşa, Aydın muhassılı imiş; hazineye ait şeyleri muhafaza etmek için orada bir kale yapmış

Vefatında kâhyası Yusuf Paşa kaledeki emvali gasbetmiş; isyan etmiş; Gelâlî olmuş:

“Biri dâhi Ynsuf Paşa nam Türki bedlika idi ki Üveys Paşa-oğlu Mehmet Paşa Aydın muhassılı iken emvali sultaniye hıfzı için bina ettüğü kal’eyi vefat ettikte mezbur Yusuf Paşa kethüdası olmağla zabtedüp ve emvali sultaniyeye desti tasarruf urup cem’i eşkıya, gasp ve fesada memur oldukta istimalet için kendüye Beylerbegilik payesi verilüp Anadolu serdarına lühuka memur oldukta taallül ve kendi gibi bazı serkeşler ile harp ve müşacereye iştigal etmeyi behane edüp fermana imtisal etmemişti. Bilâhere izale olundu (Naima, eski basma, C I, S 230; yeni basma C 2, S 5).

Bu Yusuf Paşa’nın 1018 de nasıl hîle ile îdam edildiği hakkında Naima’da uzun tafsilât vardır(yeni basma, C 2, S 67 ve müteakip). Bu îdam hadisesin’ın 1018 de olmasına nazaren, Mehmet paşa’nın ondan bir kaç seneler evvel vefat etmiş olması ve binaenaleyh XVI ıncı asır şairlerinden addedilmesi pek tabîîdir. Birde, yukardaki manzumede, şairin Aydın ellerinde oturduğunu söylemesi de, Naima’nın verdiği malûmat ile tamamen tetabuk ediyor. Bu izahattan sonra, artık Kul Mehmet mahlaslı Üveys paşazade Mehmet paşa’nın, Naima’da zikredilen Aydın muhassılı olduğuna kat’î surette hükmedebiliriz.

Mehmet paşa’nın babası Üveys paşa hakkında on altıncı asra

ait tarihî menbâ’larda kâfi derecede malûmat olduğu gibi, «Sicilli Osmanî» de de ondan bahsedilmiştir (C I, S 445). Mâmafi, bu son eserdeki bazı senelerin yanlış kaydedilmiş olduğunu da ilâve edelim. Bu malûmata göre, Üveys paşa da Aydın Güzelhisarlıdır. Babası Mehmet efendi isminde bir kadı idi. İstanbul’da maliye memuriyetlerine girerek başdefterdarlığa kadar yükselmiş, 19 Şevval 982 de divanda şiddetlice bir muahezeye mâruz kalmış (Selânikî tarihi, S 140) 983de Budin beylerbeği olmuş (E. de Zambaur, Manuel de génér. et de chron. pour l’histoire de l’islam, 168), Şam ve Halep beylerbeği de olduktan sonra beylerbeği ünvanını ve muhasasatını muhafaza etmek ve defterdarlık haslarını da ayrıca almak üzrere tekrar başdefterdar tayin edilmiştir 10 Rebiülahır 994 (Selânikî, S 204). 995 Rebiülevvelinde Sinan paşa yerine Mısır Beylerbeği olup (Selânikî, 218), 998de Mısır’da tahaddüs eden bir hadise kapandıktan sonra kendisine vezaret rütbesi verilmiş (Selânikî, S 260), ve 999 Recebinin altısında Mısır’da vefat etmiştir (Selânikî, 287; Zambaur. Man. de génér. 166; Kâtip Çelebi’inin Takvimü’t-tevarih’inden nakletmiştir S 220). Halep’te beylerbeği iken müverrih Âli’ye karşı da lutufkâr davranan (İbnül’emin Mahmut Kemal, Menakibi

Hünerverân, S 23) Üveys paşa’yı Süheylî efendi de methetmekte, ve vefatından sonra kurafe de hazreti Ebülleyse civarında defnedildiğini söylemektedir (Tarihi Mısır, V 58).

İşte yukarda neşredilen manzumeler bu Üveys Paşa’nın oğlu Mehmet paşa’ya ait bulunuyor. Diğer bazı mecmualarda yine Mehmet namına bazı koşmalar bulduğum gibi, Kuloğlu, Gevherî, Âşık Ömer kabilinden sazşairlerinin eserlerini muhtevi bir mecmuada da yine Mehmet namına dört parça divan gördüm. Arzu ile ve oldukça zararsız bir şekilde yazılmış olan bu divanlar, şairin Melek, İbrahim, Ahmet Süleyman atlı sevgilileri için tertip edilmiştir. Acaba bütün bu Mehmet mahlaslı eserler de bizim şairimize mi aittir? biz bu ihtimali oldukça kuvvetli buluyoruz. Çünkü, saz şairlerimiz arasında böyle sadece Mehmet yahut Kul Mehmet ismini kullanan diğer bir şair hakkında malûmatımız yoktur. Birde bu divanların birindeki şu kıt’a:

Ey deriğâ yine bir canana düştü
gönlümüz
Mısır içinde Yusufu Ken’an’a düştü
gönlümüz
Ruzüşep feryada agazeyleyim şimden
geru
Andelibim gonceli handâna düştü
gönlümüz

Şairin — belki de babasıyla beraber gitmiş olduğu — Mısır’da ki bir aşkını ima etmiş olabilir. Mâamafi, « Mısır’ında

Yusufu Ken'ana düştü gönlü-müz» mısraının, Mısır'la hiç bir alâkası olmaması da çok mümkündür; biz, birinci ihtimali, Mehmet Paşa'nın babasıyla beraber Mısır'a gitmiş olabileceğini de düşünerek, ileri sürdük. Ancak bu ihtimalin aslı olmasa bile, zikrettiğimiz eserlerin bizim Mehmet Paşa'ya ait olması pek ziyade varıttır.

Üveys Paşa'nın hayatı hakkında kâfi derecede malûmata malik olduğumuz halde, yazık ki, oğlu hakkında kâfi derecede malûmatımız yoktur. Her halde genç yaşında öldüğü anlaşılan Mehmet Paşa, eserlerinin tabii güzelliği ve yüksek bir sınıftan yetiştiği halde sazşairleri silsilesine katılmaktan ihtiraz etmemesi itibariyle, XVIıncı asır sazşairlerimiz arasında unutulmayacak bir simadır.

Prof. Dr.

Köprülüzade M. Fuat

[Baş tarafı birinci sahifede] mize dayanarak girdiğimiz meslekte yürüyebiliriz. Elverir ki daima şu cümleler hatırımızda olsun: her gün bir parça daha öğrenmiye muhtacız, bilmediklerimiz hudutsuzdur, bildiklerimiz ise çok azdır. Muvaffak insan, bütün diğer insanların tecrübelerinden istifade eylemek yolunu bulandır. Buna çalışmak vazifedir. Öğrendiklerimiz yeni öğrenmeler için bir vasıta telâkki edilmedikçe bilgimiz ilerlemiyen, katılaştan bir yığın kelimeler haline gelir. Mektepten sonra her vak'ayı tefsir eden, ondan bir netice çıkarmağa çalışmayanlar başkalarının tecrübe ve ilminden istifadeye tenezzül eylemeyenler daha genç yaşta ölmüş demektirler. En acıklı ölüm budur.

Sizden evvelkiler liyakatsızce bir iş idare ediyorlarsa bunu söylemek bir vazifedir. Fakat söyliyene o sahada daha malûmatlı ve tecrübeden istifadeye daha çok kadir olabilmelidir. Her sevileni yıkmak, kendimizden evvelkilerin her faziletini inkâr etmekte hak görmemeliyiz.

Bir cemiyette sevilen ve tapılan olması yarın bizim yapacağımız işlerde sevgi halesi vücuda getirmeğe ve cemiyet üzerine müessir olmağa yarar. Cemiyeti her şeyden şüphe edenler haline sokmaktan korkunuz: Her fert eyi bir münekkittir değildir. Az çok başkalarına inanır, siz herkesin karşısına geçer de, hiç bir şeye inanmayınız, daha evvel ki şöhretleri yıkınız, diye bağırırsanız öyle bir muhit doğar ki yarın da size inanmazlar. Cemiyette inanmak ve sevmek kabiliyetini körükörüne yıkmaya çalışmak çok zararlıdır. Bundan sakınmak borçtur. Putları yıkmak çok lâzım... Fakat biliniz ki bazen putlar içtimaî bir rol oynarlar. Putları kırar, selim bir akıl eyi bir bilgi vermez, müsbet bir işte görmezseniz cemiyet içinde kargaşalıklar doğurursunuz. Putları kıracağınız

yerde herkese doğru akidelere veriniz, o vakit kimse puta tapmaz. Fakat bu ikinci sık malûmat ister, çalışma ister.

Tapalım diye bağırırlardan ne kadar kaçmak lâzımsa böyle müsbet meziyetleri olmaksızın «kiralım» diye feryat edenlere de inanmayınız.

Her sene bu ay Türk cemiyetinde hayata atılan gençlerle kuvvetli bir mevsimdir her vatanseven sizi hayat yoluna teşyi ederken sevinir, buna inanınız; bir meslekte yıllanan insanlar için en kuvvetli muhabbet, işine ve eserine karşı muhabbettir. O işin, o eserin yeni yetişen gençler elinde daha kuvvetle parlacağı düşünmek dakar tatlı zevk olur mu?

Yeni hayata atılan gençleri sevmemek evladını kendinden daha iyi olmasını istemiyen babalar, büyük kardeşler demektir. Bukadar dalâlete düşmüş baba ve kardeş ancak anormaller arasında bulunur. Etrafımızda bir sevgi halesi olacağına inanarak mesleğinize giriniz, orda mücadele yapacaksınız, ihtirasla ilerlemek isteyeceksiniz bu sizin hakkınızdır, böyle olmak lâzımdır.

Ancak mücadeleyi iyilik için yapınız, ilerlemek için eser yaratınız, bekleyiniz.

İsmet Paşa hazretlerinin geçenlerde Hukuk fakültesinde söyledikleri sözler hayata atılan bütün gençler için, bütün muallimler için en büyük rehber mahiyetindedir. Muvaffak olmuş insanların sözleri, âlemin nizamından bir parçayı ifade ederler. Bu nizamı bilen yeni nesil gidecekleri yolu daha iyi görürler. Hayat, bu maksatlardır ki Başvekilimizin orada söyledikleri nutku ilâve olarak veriyor. Hiç şüphe etmiyoruz ki gençler için bu sözler daima hatırda tutulan bir düstur olacaktır.

Mehmet Emin